

g l a s

slovenske kulturne akcije

L. XI. 9, 10 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 20. 6. 1964

VELIKA LITURGIČNA OBNOVA V CERKVI

(Misli ob prvi izredno pomembni konstituciji „Sacrosanctum Concilium“
2. vat. cerkv. zbora.)

Dr. Filip Žakelj

Drugi vat. cerkv. zbor je brez dvoma z versko kulturnega vidika zgodovinski dogodek prve vrste.

Prvi, res bogat sad tega zbora je konstitucija „Sacrosanctum Concilium“ o liturgični obnovi v Cerkvi, ki jo je Pavel VI. potrdil 4. dec. 1963.

Knjig, razprav in člankov o liturgični obnovi v Cerkvi, kateri so koncilski očetje dali prednost pred vsemi drugimi razpravami, je res že kar za cele knjižnice. Sedaj po objavi konstitucije drugod po svetu prirejajo večje tečaje za duhovnike in izobražene laike, v katerih z najrazličnejših vidikov obravnavajo glavne misli omenjene konstitucije. 25. jan. 1964 je Pavel VI. v posebnem Motu proprio „Sacram liturgiam“ ukazal, da morajo takoj letošnje leto po bogoslovnih fakultetah uvesti pouk liturgije kot glavni predmet, kakor zahteva konstitucija „Sacrosanctum Concilium“. Kmalu nato je ustanovil posebno komisijo za izvedbo liturgične konstitucije v praktičnem verskem življenju, kateri je predsednik znani kardinal Lercaro, tako zaslužen za liturgično gibanje v Cerkvi. Prav tako je Pavel VI. poklical v življenje mednarodno komisijo za liturgično glasbo. V katoliškem svetu pa opazamo, kako so že kar pridno na delu za praktično izvedbo načel velike liturgične konstitucije. Prav ta konstitucija je živ dokaz nenehnih mladostnih sil v Cerkvi.

Hvaležni moramo biti Slovenski kulturni akciji, da je tako rada sprejela v letošnji program kulturnih večerov posebno predavanje o tej liturgični konstituciji.

Morda nas bodo zanimala zlasti te stvari:

Katera druga gibanja so pomagala, da je zrastle v tem stoletju tako močno liturgično gibanje v Cerkvi (zanimanje za sv. pismo, za sv. cerkvene očete, poglobitev nauka o Cerkvi, da je skrivnostno telo Kristusovo, teološki nauk o vlogi laika v Cerkvi, evharistično gibanje)?

JUBILEJNA ZBIRKA

Slavje je res vsenarodno, kadar jubilej zajame vse plasti naroda. Naša prošnja za jubilejni dar zajema res vso slovensko emigracijo. Svet slavi letos velike jubileje, mi smo sicer mnogo bolj skromni, vendar je desetletnica kulturne ustanove zgovoren dokaz, da so se motili tisti, ki so mislili, da Slovenci v zamejstvu ne bi mogli vzdrževati in ohraniti zagon ter zvestobo v službi pravim vrednotam slovenstva. Naš jubilej ni samo potrdilo o pravi usmerjenosti, ampak je tudi dokaz, da smo zmogli zajeti vse Slovence v pravem optimizmu pri pogledih na našo bodočnost.

Darovali so: ž. g. univ. prof. dr. Ignacij LENČEK, Aachen, 20 dolarjev; gdč. Marta FINK, Castelar, 2.000 pesov; gdč. Neda FINK, Castelar, 2.000 pesov; g. Rudolf SMERSU, San Martin, 2.000 pesov; ž. g. N. N., Avstrija, 20 dolarjev; g. Milan PEČJAK, Villa Ballester, 2.000 pesov; g. Marijan ŠUŠTERŠIČ, Hurlingham, 2.000 pesov; g. Maks BORŠTNIK, Capital, 2.000 pesov.

VSEM NAJLEPŠA HVALA!

(Dar: za Argentino 2.000 pesov in za ostale države 20 dolarjev je skozi celo jubilejno leto možno plačevati v obrokih. Darovavci bodo ob koncu jubilejnega leta prejeli umetniško darilo s posebnim posvetilom.)

SHAKESPEARE PRI SLOVENCIH

Na drugem kulturnem večeru je bil podan nazoren pregled priljubljenosti Shakespeara med Slovenci. Slika pa je tale:

Že Linhart je snoval svojo nemško „Miss Jenny Love“ po zgledu šekspirskih dram. Linhart je prvi med nami svaril pred sodobno piraterijo Shakespearovih umetnin. Cankar in Župančič sta jo dcela pregnala s slovenskih odrov. Prešeren in Čop sta poznala stratforskega genija in Shakespeare stoji v temeljih slovenskega dramskega ustvarjanja. Njegovo tradicijo smo emigranti ponesli s seboj, saj je bilo v taborišču Senigallii četvero predstav Hamleta, v Wilenpartevi režiji in komedijo Kar hočete v režiji Ludvika Štancerja.

Čez šest let bomo Slovenci slavili stoletnico, kar so v Celju prvič igrali Hamleta. Slovenska poklicna gledališča so v osemdesetih letih uprizorila 23 njegovih tragedij in komedij s skupno 1103-mi predstavami. Prvič so v Ljubljani igrali Shakespeara leta 1895. Uprizorili so Otela. Ljubljansko gledališče je dosedaj uprizorilo 19 njegovih del. Prvega Macbetha so igrali gojenci Škofovih zavodov v Št. Vidu nad Ljubljano. Slovensko narodno gledališče v Trstu je po l. 1948 uprizorilo štiri dela s 36 predstavami.

Glavni prevajalci so bili: Ivan Cankar, Oton Župančič, Anton Zima, Miroslav Malovrh, Anton Funtek, Silvin Domicelj, Herbert Grün, Matej Bor, Jože Javoršek in Janez Menart.

V 80-ih letih je spravilo na oder Shakespeara 26 slovenskih režiserjev.

Tretji kulturni večer bo v soboto 27. 6. 1964 ob 19. uri v dvorani Bullrich, Sarandí 41. Predaval bo g. dr. F. Žakelj.

Četrti kulturni večer bo v soboto 4. julija 1964 ob 19. uri Predaval bo g. dr. Srečko Baraga.

SVETA BRATA CIRIL IN METOD
V KULTURI SLOVANSKIH NARODOV

TISKA SE:

M E D D O B J E VIII, št. 3/4

Karel Mauser:

L J U D J E P O D B I Č E M
Trilogije II. del

doma in po svetu

— Letos bodo praznovali na Poljskem stoletnico rojstva velikega pisatelja *Štefana Žeromskega*. Za to priložnost bodo izšla zbrana dela v redakciji prof. Pignonia. Pri nas je Žeromskega prevajal prof. F. Vodnik, /Zgodbe greha/.

— *Novo odkrita opera italijanskega skladatelja Domenica Scarlattija, posvečena poljski kraljici.* — Domenico Scarlatti /1655-1685/ je slavni italijanski skladatelj, sin prav tako znanega glasbenika Alessandra Scarlattija; bival je kot dvorni muzik na več evropskih dvorih. Tako je bil tudi dvorni glasbenik pri poljski kraljici Mariji Kazimiri, ženi kralja Jana III. Sobieskega, ko je kot vdova živela v Rimu /1606 do 1613/, v palači Zuccari. Na njeno prošnjo je Domenico Scarlatti uglasbil sedem oper, ki so bile vse predvajane z velikim uspehom. L. 1953 pa je skromen menih Terenzio Zardini v frančiškanskem samostanu v Benetkah našel eno teh oper, namreč Tetide in Sciro. Opera spada med najboljša Scarlattijeva dela in ima krasne odlomke. V odlomkih so jo l. 1957 predvajali v Milanu /Angelicum/, narkar je Poljska glasbena založba odkupila original. L. 1963 so jo v celoti izvajali v Varšavi v Narodni Filharmoniji ter je predstava imela nenavadno slavnostni značaj. Predstavo je priredilo društvo Con moto, ma cantabile, ki ga vodi glasbenik Olechovski. Opera je posvečena poljski kraljici ter bo izšla v tisku pri tej varšavski založbi in upajo, da bodo z njo odprli v letošnjem letu dograjeno novo zgradbo varšavske Velike Opere.

— *Finžgarjevo povest „Pod svobodnim soncem“ bodo filmali.* Že pred leti so začeli v Ljubljani o tem razpravljati, pa so se ustrašili ovir in tehničnih težav. Sedaj pa je ljubljansko filmsko podjetje odkupilo pravico za snemanje povesti. Strokovnjaki izjavljajo, da se zavedajo težav, zato bodo skrbno pripravili scenarij. Pozimi 1965-1966 bodo začeli s prvimi snemanji, ki jih nameravajo zaključiti do konca leta 1966. Prepričani so tudi, da jim bo treba iskati tujih režiserjev in igravcev. Delo bo zajelo tolikšen obseg, da tisti čas ne bodo v Sloveniji izdelavali nobenega filma. Trenutno presojajo, ali naj bo dolžina filma dve ali tri ure.

— *Predstavniki javnega življenja v Slovenj Gradcu so na posebni žalni seji ustanovili Meškovo sklad v spomin preminulega pisatelja Ksaverja Meška.* Sredstva za sklad bodo prispevala podjetja in posamezniki, namenjen pa bo štipendiranju slavistov.

Kaj je v tej konstituciji res velikega, pomembnega in novega? Kratka razčlemba vsaj glavnih misli in navodil konstitucije bo pokazala, da gre v resnici za velike reči.

Ne bo napak poudariti, kako sta prav ob velikih pripravah te liturgične konstitucije v novem siju zažarela slovanska apostola sv. Ciril in Metod, ki sta že pred 1100 leti med Slovani uvajala bogoslužje v domačem narodnem jeziku, kar po njunem zgledu velika liturgična konstitucija dovoljuje vsem narodnostim v Cerkvi.

Prav bo, če se bomo vsaj malo ozrli tudi na sicer skromno, pa lepo liturgično gibanje na slovenskih tleh, ki se je začelo pred nekako 40 leti, pa ga tudi komunistične sile niso mogle zatreti. Prevod konstitucije v slovenski jezik in razlaga te konstitucije v domačem jeziku ter vsakoletni verski liturgični tečaji v Zagrebu, zlasti pa letošnji tečaj pričajo, da doma hočejo vernike privedi do najglobljega, najbolj živega in najbolj močnega vira vsega krščanskega življenja.

NE BRAVEC, AMPAK BRALEC

France Papež

Vprašanje „bravca-bralca“ se je v slovenski javnosti v zadnjih dveh letih raznetilo v pravo pravopisno vojno. Sestavljavci Slovenskega pravopisa 1962 so reformo na -v utemeljevali predvsem kot zgodovinsko upravičenost za poenostavitev pisave in pa z namenom, da bi se olajšala izreka na u. Potem, ko je Levstik uvedel pisavo na -l, so se stare oblike na -v sicer še večkrat vračale, vendar pa bolj pri jezikoslovcih (Levec, Pleteršnik) kot pa pri literatih. Problem je znova oživela odločitev pravopisne komisije, da se samostalniki, izpeljani iz glagolov na -sti in -iti, ki zaznamujejo delujoča bitja, pišejo s pripono -avec, -ivec, -avka, -ivka. Nova reforma naj bi imela še to prednost, da bi onemogočila slovenskemu jeziku tako tuje elkanje v izgovorjavi. V polemiki je novo pisavo zagovarjal predvsem A. Bajec, nasprotno stališče pa je odločno branil B. Urbančič. J. Vidmar je izjavil, da je pisava na -vec našemu času in potrebam neustrezna. Zmeda v pisavi -vec in -lec je bila očitna vsa zadnja desetletja; B. Urbančič navaja v razpravi „Problem bravca“ izvlečke iz DIS in LZ iz let 1913, 1923, 1933 in ugotavlja, da se je neenotnost večala, ko je Breznik sam uvedel nejasnost in pa še pod vplivom njegove slovnice. Sedanja reforma je sprožila val nedoslednosti in negotovosti; izreka na -u se nikakor ni ustalila, ampak je zapadla v še vse večjo nevarnost — doma so izgovarjali celo že kanau, materiau. Tudi pisava na -v ni preprosta, saj bi morali npr. pisati igravska skupina, pa igralne karte. „Popolnoma jasno je — piše Urbančič —, da reforma ne bi uspela, tudi če se ji ne bi uprli, pač pa bi neizogibno povzročala nekaj časa zmedo, kakor ob izidu Levčevega pravopisa 1899. Uganka je, kako je mogoče trditi, da pomeni ta reforma poenostavitev, če moramo pisati po SP 1962 prebivavstvo, gasivstvo, toda letalstvo, zdravilstvo, in če so predpisi o izreki l-a pred soglasniki za vsako besedo drugačni, tako da ni pod soncem Slovenca, ki bi sploh lahko upal, da se bo kdaj naučil izgovarjati po Pravopisu.“

Doma so nazadnje spor zaključili. V zadnji številki JiS IX. 2-3 beremo, da so se končno odločili za povratek v Pravopis 1950. „Plenum slovenskih književnikov v Mariboru je lani oktobra pozval vse slovenske pisatelje in pesnike, da naj se v interesu jezikovne celovitosti ravnajo glede pisave 'vec-lec' po Ramovš-Zupančičevem pravopisu. V imenu Slovenske akademije znanosti in umetnosti je J. Vidmar izdal odlok, da se morajo vse publikacije SAZU ravnati po starem pravopisu. Tega pravopisa se bo držal tudi slovar slovenskega knjižnega jezika, ki ga pripravlja SAZU. Takoj po odločitvi Slovenske akademije znanosti in umetnosti je izdal v istem smislu odlok za pisavo na -lec tudi republiški Svet za šolstvo, da odpravi s tem zmedo, ki je vladala pri pouku slovenščine.“

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Filozofski odsek

Tretji kulturni večer bo v soboto dne 27. junija 1964 ob 19. uri v dvorani Bullrich, Sarandí 41, Capital.

Predaval bo g. univ. prof. dr. Filip Žakelj:

VELIKA LITURGIČNA OBNOVA V CERKVI

Ker bo za našo še druga prireditev v isti dvorani, prosimo za točno udeležbo.

JUBILEJ JAGIELONSKE UNIVERZE V KRAKOVU

Prof. dr. Tine Debeljak
bivši lektor Jagielonske univerze.

12. maja 1364 je poljski kralj Kazimir Veliki ustanovil v Krakovu *Studium Generale*, ki je prvo ime staroslavne *krakovske univerze*, ene izmed 12 najstarejših univerz na svetu. Kakor vemo, je bila prva univerza ustanovljena v Bologni (XI. st.), nato v Montpelieru, Oxfordu in Parizu v XII. stoletju, v XIII. v Salamanki in Cambridgeu, v XIV. pa v Rimu, Florenci in Pragi. Ta zadnja univerza (Karlova univerza) je bila ustanovljena l. 1348 ter je torej le za 16 let starejša od krakovske. Univerze na Dunaju in v Nemčiji sploh so vse mlajšega datuma. Poljska univerza, ki jo je potrdil papež Urban V. z bulo (tedaj je samo papež podeljeval univerzam pravico imenovati doktorja itd.) je bila ustanovljena po zgledu prve, bolognske. Tudi v Krakovu so slušatelji volili profesorja in rektorja. Akademске naslove pa je podeljeval laik, kanciler kraljestva, in ne škof, kakor je bilo drugod navada. Prostore ji je kralj odstopil v svoji palači na Wawelu.

V Krakovu je sicer delovala visoka šola že prej, toda brez pravice podeljevanja akademskih naslovov. Znano je, da je temelj knjižnici te šole postavil l. 1050 krakovski škof sv. Stanislav, ko je pripeljal iz Francije in Italije mnogo knjig. Iz tega darila se je razvila sedanja krakovska biblioteka, ki je ena najbogatejših univerzitetnih knjižnic, še vedno nameščena v stari častiljivi stavbi.

Toda ta prva univerza je po smrti Kazimirja Velikega začela usihati in obnovila jo je šele kraljica Jadwiga, zlasti njen mož kralj Jagielo l. 1400. Od tedaj naprej nosi ime *Jagielonska univerza*. Kraljica ji je zapustila v testamentu vse dragocenosti in kralj ji je sezidal poslopje, *Colegium Mayus*, kjer je še zdaj rektorat in reprezentančna dvorana. Le v treh drugih mestih Evrope deluje univerza še v davnih prostorih srednjega veka: v Pragi, Salamanki in Erfurtu.

Ta obnovljena univerza se je zgledovala na upravi pariške univerze: rektorja so volili profesorji in doktorate je dajal škof. Tudi stroške je nosil škof, in se niso več plačevali — kot pri ustanovitvi l. 1364 — iz dohodkov solnega rudnika v Wielicki, kar je bil tedaj edinstven primer laičnega vzdrževanja univerze.

Odslej je krakovska jagielonska univerza zaslovela kot ena najslavnejših v Evropi, zlasti po svojih pravnih, matematičnih in zemljepisnih vedah. Skoraj polovica slušateljev je bilo tujcev. Za Ogrsko na primer in za Rusijo je bila ta univerza edino izhodišče njihnega intelektualnega razvoja. Iz Krakova so prihajali profesorji na vse druge univerze in v l. 1450 - 80 je npr. sedem Poljakov - učencev jagielonske univerze podučevalo matematiko v Bologni in trije astronomijo. V pravu so zasloveli predvsem v času koncila v Constanzi, ko so edini med udeleženci načelno branili Husa ne glede krivoverstva, temveč glede pravice zagovora in obrambe, svobode besede in osebne svobode, zahtevajoč izpolnitev besede, ki je cesar ni držal. Najsodobnejša je bila teza, da imajo tudi krivoverci in pogani pravico ustanavljati države in ustopati v mednarodne državne skupnosti. V matematičnem oddelku ji je prinesel največ slave njen najprej slušatelj, nato kanonik in profesor *Nikolaj Kopernik*, pisatelj knjige *De revolutionibus orbium celestium* (1530). Njega je preko krakovske univerze prosil Lateranski koncil za sodelovanje pri reformi julijanskega koledarja, pa je odklonil, češ da mora ugotoviti najprej gibanje planetov. V zemljepisnem pogledu je dosegla tudi svetovno slavo s Kromerom in Matejem z Niechowa, kakor tudi po slavnih globusih, ki so še sedaj v krakovskem univerzitetnem arhivu: globus iz l. 1510 ima že vrisano Ameriko, „zemljo pravkar odkrito“. Še bolj zanimiva pa je mapa (Dalje na 6. str.)

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Literarni odsek

Četrty kulturni večer bo v soboto dne 4. julija 1964 ob 19. uri v dvorani Bullrich, Sarandí 41.

Predaval bo g. dr. Srečko Baraga:

POMEN SVETIH BRATOV CIRILA IN METODA V KULTURI SLOVANSKIH NARODOV

Prosimo za točno udeležbo in za prostovoljne prispevke ob vhodu, ker so naše prireditve zvezane s stroški.

— Mohorjeva družba v Celju je decembra 1963 objavila, da je v zamudi izid Edvarda Kocbeka: štirideset dni (pisatelj dnevniki s poti v Jajce na zasedanje AV-NOJA 29. nov. 1943). Dalje poroča, da je izid Sketove povesti: Miklova Zala preprečila smrt njenega ilustratorja Gvidona Birolle. Knjiga bo tudi izšla z novim uvodom. Tudi Werflova Pesem o Bernardki še ni dobila avtorizacije. Ker je to treba plačati v devizah, ki jih Mohorjeva družba nima (seveda jih druge založbe takoj dobe, op. p.), bodo pač morali počakati... Prvi del Kuretove knjige Praznično leto Slovencev že predolgo čaka na natis — pravi založba. Naposled je pripravljen za tisk Plečnikov Dnevnik s poti po Italiji, ki bo izšel v lepi, ilustrirano bogati notranji in zunanji opremi.

— Kot je ugotovil Demografski center v Beogradu je v šolskem letu 1962/63 prišlo na 10.000 prebivalcev v Črni gori 124.1 študentov; v Srbiji 102.7; v Makedoniji 91.8; v Vojvodini 91.7; v Hrvaški 84.7; v Sloveniji 74.7; v Bosni - Hercegovini 61.2; v Kosmetu 54.4 študentov. V primeri z letom 1957/1958 se je najbolj dvignilo število v Bosni - Hercegovini in Kosmetu. Boje se, da bo reorganizacija štipendij povzročila upad dijaštva. Vendar bodo južnim krajem bolj razvite severne republike gotovo nudile bratsko pomoč. Razprostranjenje šolstva po balkanskih deželah slabo vpliva na kvaliteto v treh vodilnih republikah. Po Ljubljani radi ponavljajo dovtipno vprašanje priznanega slovenskega šolnika: „Koliko je še gimnazij v Sloveniji?“ in odgovor: „Ena, namreč univerza“.

— Družba sv. Mohorja v Celovcu je izdala spominsko knjigo o rajnem papežu Janezu XXIII. Kratek uvod-življenjepis je napisal podravnatelj papeškega zavoda za širjenje vere dr. Maksimilijan Jezernik. Besedilo in 50 slik iz življenja Janeza XXIII. je razporedil prof. dr. Rafko Vodeb. Knjiga ima 132 strani in stane 36.— šilingov.

— Cankarjeva založba je izdala nov ponatis miniaturne „Prešeren“. Prvič jo je izdal v Akademski založbi Silvester Škerl ob 90-letnici pesnikove smrti. Po letu 1945 jo je takoj ponatisnil v lepi vezavi Slovenski knjižni zavod, (predhodnik Državne založbe za Slovenijo) in sicer v 5000 izvodih, Cankarjeva založba pa jo je natisnila v 58000 izvodih. Založba pravi, da je ta izdaja Prešernovih „Poezij“ v letih od 1946 do 1963 dosegla 122.000 izvodov. Slodnjakova ljudska izdaja je bila razprodana v 70.000 izvodih, mladinska založba Kondor je razpečala 44.000 izvodov. Med ljudi je šlo s ponatimi 188.000 izvodov Prešernovih Poezij.

SHAKESPEARE MED NAMI

Drugi kulturni večer v soboto dne 13. junija je bil posvečen proslavi 400 letnice Shakespeareovega rojstva in je nosil naslov: Shakespeare med nami. Pod vodstvom *Nikolaja Jeločnika* je večer priredil Gledališki odsek. Prvi del je obsegal na zelo izviren način podano sliko o Shakespearu v svetu, med nami in v svojih delih. Marija Jeločnikova, Majda Volovškova in Nikolaj Jeločnik so brali izbrane tekste o Shakespearu, ki so jih napisali Vladimir Kralj, Josip Vidmar, Heinrich Heine, Boris Pasternak, Jorge Luis Borges, Tine Debeljak in so nato recitirali Marija Jeločnikova 12., 30., 130., sonet, Majda Volovškova 140., 33., 35., sonet, Niko Jeločnik pa 42., 106., in 149. sonet, vse v prevodu Janeza Menarta. Zamisel izvedbe in podajanja poezij je bilo prijetno presenečenje zaradi izkrenih prijemov, ki so se sproti izravnavali v lepo ravnotežje. Navzoči so izvajavce ob koncu nagradili s pristrčnim aplavzom. — Sledili so trije filmi o Shakespearu, ki jih je posodil Britanski Institut. Izvajani so bili: Uvod v Shakespeara in Strantsford on Avon v angleščini in Doba Elizabete I. v kasteljanščini. Prva prireditev SKA v Shakespeareovem letu je v veliki meri izzvenela kot zvesta duhu in izrazu velikega genija svetovne dramatike.

kronika

MECENSKI DAR ZA SKA: g. Dano šerko, Salta, 5.000 pesov.

— ZA SKLAD GLASA so darovali: ga. Renata Kozina, Kanada, 3 dol.; č. g. univ. prof. dr. Alfonz Čuk, Latrobe, ZDA, 3 dol.; g. R. J., Capital, 100 pesov; ga. M. M., Capital, 300 pesov; g. Rudolf Wagner, Malaver, 150 pesov; g. Simor Rajer, Moron, 300 pesov; č. g. Milan Povše, La Plata, 500 pesov; g. I. Podlogar, Lourdes, 100 pesov; g. Ivan Legiša, 4 dol.; ga. Anica Menapace, Washington, 6 dol. Vsem se najlepše zahvaljujemo!

— Slovensko katoliško akademsko društvo je za svoje člane in dijake višjih letnikov priredilo filozofski tečaj. Vodil ga je č. g. pater Kukovica. Udeležba je bila vedno zelo dobra in so voditeljeva predavanja vzbudila veliko zanimanje in lep odmev.

V nedeljo 14. junija pa je SKAD priredil celodnevni študijski dan. Začel se je s službo božjo p. Kukovica SJ, predavala pa sta g. Ruda Jurčec (Tehnika in kultura) in g. Rudolf Smersu (Tehnika in družba). Udeležba je bila zelo zadovoljiva. Po predavanjih je društvo imelo občni zbor.

— Na lepo uspelim večeru v počastitev spomina padlih domobrancev je dne 7. junija nastopila tudi ga. *Majda Volovškova*, članica gledališkega odseka SKA. Podala je pesnitev „Po trnjevi poti“, ki jih je spesnila pripornica v domovini. Recitacije so po svoji notranji moči in prepričljivosti ter lepoti interpretacije pomenile višek prireditve.

— Naš rojak g. Viljem Šebjanič je na univerzi v Muenchenu promoviral za doktorja vsega zdravilstva s tezo: „Untersuchungen ueber die Faehigkeit von normalen und boesartigen Zellen in vitre hochmolekulare Substanz aufzunehmen und zu verwerten.“ Ravnatelj patološkega inštituta prof. dr. W. Buengeler je

DELEŽ UPODABLJAJOČIH UMETNIKOV
V NAŠI KULTURNI RASTI

M. Marolt

Letos imajo izseljenski upodabljaljoči umetniki dve veliki prireditvi. Bila je že razstava slikarjev in kiparjev v New Yorku. Nimamo še podrobnejših poročil, kako je ta razstava delovala na slovensko in tujo kritiko. Dobilimo samo razstavni katalog, ki je prinesel od vsakega razstavljalca eno reprodukcijo in si moremo tako vsaj približno predstavljati, kako delajo naši likovni mojstri v olju ter v kamnu, glini ali lesu. V Buenos Airesu pa pripravljamo v proslavo desetletnice Slovenske kulturne akcije razstavo grafike (grafike v najširšem pomenu besede) vseh slovenskih izseljenskih umetnikov. Lahko sporočim razveseljivo dejstvo, da prihajajo dela doslej v znatni meri zlasti iz (argentinskega) inozemstva in da se obeta tudi iz Argentine same številna (številna po množici del) udeležba.

Vsaka teh dveh razstav pa kaže, da bo ostala na koncu vendar nekako fragmentarna, da bo nazadnje tu in tam eden ali drugi manjkal. A to pomanjkanje se bo medsebojno izpolnjevalo; kdor je manjkal v New Yorku, bo zastopan v Buenos Airesu in obratno. Tako bo mogoče dobiti le precej točno sliko o stanju slovenske izseljenske umetnosti v letu 1964. Danes to sliko lahko šele slutimo.

Kot upodabljaljoča umetnost v svetu plah, tako je tudi slovenska emigracijska v teh letih našega tukajšnjega bivanja napravila velik razvoj. Njena letošnja slika bo bistveno drugačna od one l. 1945 ali 1948. Ali je bil ta razvoj uspešen ali ne, bo govorila kritika. Jaz za svojo osebo sem kot umetnostni zgodovinar prepričan, da je bil razvoj pozitiven. Zlepa ni v zgodovini neka stvar tako neresnična kot trditev, da se „ta in ta struja ne bo obdržala“ kot smo podobne trditve tolikokrat slišali na Slovenskem postavim ob pojavu impresionistov ali pozneje ekspresionistov. Najsi se je kakšen njihov pojav hitro preživel, je ostal dokument ali bolje, spomenik umetnostnega razvoja, morda le za kakšno desetletje ali vsaj za eno leto, da je umetnina očitovala le res tudi kvaliteto. Po kakšnem merilu je to kvaliteto ugotavljati, je težko reči. Včasih je bila stilna analiza gotovo najsigurnejša pot za ugotovitev kvalitete, danes morda za gotovo strujo taka analiza ni več tehtna. Lažje bi rekli tako: kdor je imel umetniški čut in dovoljno umetnostno znanje, je ustvarjal kvalitetna dela, če jih je ustvarjal iz svojega globokega umetnostnega prepričanja in se ni s svojim ustvarjanjem razdaljal v neumetniške namene slučajnih delodajalcev, naročnikov in hlastačev. S takšnimi merili lahko merimo dosedanjo, z drugim zlasti sedanjo slovensko umetnost v tujini.

Ko smo odhajali z doma, so šli z nami nekateri že v domovini dozoreli umetniki, kipar Gorše, slikarica Bara Remeč, arhitekt Kregar in slikar Mitja Švigelj. Šli so nadalje z nami umetniki sredi svoje rasti, slikarji Koritnik, Kramolc, Volovšek in kipar Ahčin. Kmalu za nami sta prišli v širni svet slikarici Aleksa Ivanc in Marijanica Savinšek. Vsi so si bili več ali manj različni med seboj, različni po šolanju in po razvoju.

Likovni umetnik izpregovori s svojimi umetninami lahko tudi tujcu. Gorše se je prvotno ustavljal v Trstu, kjer je že bila kopica tam rojenih slovenskih umetnikov, tudi ne med seboj stilno enotnih. Dasi Tržačani niso bili jugoslovanskemu režimu odkrito nasprotni, Gorše je prišel v Trst kot protikomunističen begunec, je vendar takoj uspel s svojo, že doma preskušeno in upoštevano umetnostjo in se tako uveljavil med Slovenci in tujerodci. Iz Trsta se je preselil v Cleveland, kjer se je spet med ameriškim svetom takoj uveljavil.

V Buenos Airesu je menda prvi javno razstavil Mitja Švigelj. Kot skromni Slovenec je v tujem mestu nastopil nekoliko boječe in je svoje ime ponemčil, da bi izgledal kot pravi Avstrijec. Ni mu to škodovalo, a tudi ne koristilo. Pozneje je šel od tod in nimamo več stikov z njim. Vsi ostali umetniki, ki so prišli v Argentino, so pa nastopali s svojimi pravimi imeni in izrecno kot Slovenci. Prva je imela potem svoj javni nastop Bara Remeč v galeriji Antu v družbi s kiparjem Ahčinom. Razstava je vzbudila pozornost publike, pa tudi argentinskih poznavalcev umetnosti. Njene nadaljne razstave so bile vedno bolj opazne, pisali so jim uvode v kataloge vidni kritiki. Isto, morda še

delo ocenil „cum laude“. Našemu rojaku, ki deluje v Združenih državah, lepo čestitamo.

— „Linhartov ‘Ta veseli dan ali Maticček se ženi’ je bil preteklo soboto v Chicagu tako dovršeno podan, da prireditelji zaslužijo vse priznanje...“, tako začenja svojo kritiko J. Grum v Ameriški domovini. Uprizoritev je presešla višino podobnih predstav na ameriških odrih, ki jih sicer vodijo posebni umetnostni odseki. Režiral je Jože Rus, član Gledališkega odseka Slovenske kulturne akcije in na koncu sporega dodal, da se je pri režiji delno ravnal po N. Jeločniku. Prijetni so bili glasbeni vložki, zlasti ob koncu igre in jih je pripravil P. Vendelin Špendov, na klavikordiju pa jih izvajal Alfred Fišinger, predsednik čikaške Lige. Ob koncu predlaga poročevavec: „Linhartov ‘Maticček’ zasluži, da bi ga videle vse večje slovenske naselbine...“ Nazadnje se se še posebno zahvaljuje režiserju za veliko požrtvovalnost, ki je omogočila lep uspeh.

— Tržaška Mladika je v aprilski številki ponatisnila iz Glasa: „John Kennedy o poslanstvu duhovnega dela“. — V istem zvezku se nadaljuje temeljita študija o Ivanu Mraku, dramatik in pisatelju v Ljubljani. Razglabljanje pisateljevega dela in osebnosti sloni na njegovem najnovejšem dramskem delu „Proces“. Avtor eseja, ki se ni podpisal, razvija pisateljevo pot, onemogočeno v današnji Ljubljani. Med drugim pravi: „On (Mrak) je poslednji srednjeveški človek. On ni vernik našega časa. Njemu ni razum spoznal Boga. Vse bitje Ga je čutilo, nosilo v sebi, ker je tako hrepenelo po Njem.“ Mrak se v delu „Proces“ odločno izreka za prvenstvo metafizike v človeški naravi, zato živi v sodobni Ljubljani osamljen in njegova dela se ne smejo uprizarjati. Dramski oratorij Proces skozi profil Juda, Kaife in Pilata gledavca svari pred zablodami sedanosti.

— „KATOLIŠKI GLAS“ je 23. jan. 1964 objavil poročilo o Mauserjevi povesti „Ljudje pod bičem“. Pisec — lj — zaključuje z besedami: „Želeli bi, da bi ta Mauserjeva trilogija našla pot v vsako slovensko družino. Naj bi jo sprejeli s tako ljubeznijo, kot jo je Mauser pisal v mislih na našega slovenskega braveca in v spomin na svoje mrtve prijatelje... Veseli smo te knjige, veseli zlasti zato, da naši ljudje v teh mesecih, ko režimski tisk onstran meje proslavlja desetletnico raznih dogodkov in sramoti žrtve komunističnega nasilja, slišijo tudi drugo plat zvona in domejo, da je resnica le ena, čeprav je danes v domovini obsojena na molk.“

— Pet let delovanja je mogla nedavno praznovati Katoliška socialna akademija na Dunaju, ki jo je v zvezi s svojim pastirskim listom o socialnih vprašanjih ustanovil 1958 avstrijski episkopat. Iz njenih dvakrat po tri mesece trajajočih tečajev, je izšlo dosedaj 136 delavskih in nameščenskih voditeljev, ki so opravili izkušnje in dobili izpričevala. V marcu 1964 je odprla drugo stopnjo tečajev. Je hkrati tudi začela s prvim tečajem za poljedelstvo in gozdarsko gospodarstvo. Že od 1960 deluje Politično-socialni dopisni tečaj, ki ga je bilo doslej deležnih 2.900 prejemnikov, ki dve leti vsakih štirinajst dni dobe dve pismi učne tvarine. Dopisni tečaj dopolnjujejo dvakrat na leto diocezanski tedenski tečaji in vsakoletni tečaj za celo Avstrijo. Za podjetnike Akademija prireja teden dni trajajoča srečanja. Nekoč smo Slovenci ustanovili prvo združeno šolo v Evropi in razvili najbolj obsežno ljudsko socialno izobraževanje, posebno v Orlovski zvezi...

bolj vidno pozornost, so posvečali potem kiparju Ahčinu, ki je vzbudil tudi revialno pažnjo. Ko je imel Milan Volovšek svojo drugo razstavo v Buenos Airesu, jo je odprl argentinski umetnik in spregovoril zelo laskave besede o slovenski umetnosti kot so jo pokazali emigranti Argentincem.

Božo Kramolc je emigriral v Kanado in takoj s svojimi prvimi nastopi obrnil nase pozornost kanadskih kritikov. V USA se je poleg Goršeta uveljavil arhitekt Kregar. Lepe uspehe sta imeli v Parizu slikarici Aleksa Ivanc in Marijanica Savinšek, prva posebno z javnimi nakupi, druga z revialno kritiko.

Ni bilo seveda na tujem revolucionarnih slovenskih umetniških nastopov, a tuja kritika je sprejela Slovence dostojno, najsi niso skušali ugajati konservativcem, ki jih je povsod na svetu precej, pa tudi ne nastopati avantgardistično. Slovenski upodabljači umetniki, ki so se umaknili iz domovine, so slovensko ime med tuji lepo reprezentirali.

Omenil sem že, da so bili ti mojstri različnih stilnih smeri. Večina beguncev je bila pa konservativnega mišljenja. Zato je spočetka marsikdo nad modernostjo umetnikov godrnjal, a mišlim, da vendar malo kateri tako, kot takrat režim v domovini, ki je proglasil kar socialistični realizem za edino zveličavno smer. Težje je bilo seveda v tujini najti modernim umetnikom kupcev za svoje umetnine med ožjimi rojaki, saj tudi za umetnike konservativnejše smeri med Slovenci ni bilo kaj več interesentov. Toda nakup umetnin ni edini način približevanja k umetnosti.

Največji uspeh med Slovenci je imel kipar Gorše, zlasti v svojem sosedstvu, v Kanadi. Kiparsko je opremil dve slovenski cerkvi. Goršetova umetnost je tako res postala last slovenske publike. V zadnjem času je pa pritegnil k sebi tudi doslej manj vidne umetnike v USA in jih združil v klub z enotno voljo slovenske umetniške reprezentance.

Uspešno je bilo tudi delo Bare Remec za Slovence. Opremila je najprej najvidnejše knjige argentinskih Slovencev. Na ta način je prišla njena umetnost še dosti bolj med slovenske ljudi kot bi prišla z zasebnimi nakupi. Z opremo knjig je izvršila pomembno delo za popularizacijo moderne umetnosti, neglede na to, da si je s temi opremami postavila trajne spomenike v slovenskem grafičnem snovanju. In še večjega narodnega pomena je bila zamisel in potem vodstvo slovenske umetniške šole. Najsi se ni v celoti uresničila njena zamisel, vzgojiti nov kader neodvisnih slovenskih umetnikov, je vendar uspeh njenega dela nad vse pomemben. Že krog mladine, ki jo je zajela, je bil širši kot število njenih neposrednih dijakov, kajti delo šole je spremljalo znatno večje število duš kot jih je pa šola končala. Njeni dijaki se niso postavljali samo s svojim znanjem, ampak so širili tudi nauke svoje profesorice med ljudmi. Obisk razstav dijakov umetnostne šole skoraj ni bil manjši kot obisk razstav v predrevolucijskem Jakopičevem paviljonu v Ljubljani. Posebno prva leta sta delovala zvesto ob gospe Bari tudi kipar Ahčin in slikar Volovšek. Gospa Bara je bila pa še v posebno oporo bariloškim Slovincem in slovenskim gornikom sploh.

Poleg teh umetniško vzgojnih dejanj, sta pa najvidnejša umetnika Gorše in Remec ustvarila v dosedanjih letih izseljenstva množico umetnin, za katere bo treba poskrbeti, da ne bodo izginile Slovincem iz evidence. Oba in ostali umetniki, Kregar, Kramolc, Ivančeva, Savinškova, Ahčin, Volovšek, Vodlan, Zupančič, buenosaireski absolventi, pa tudi mladi arhitekti so znatno pomnožili slovensko umetniško posest.

Žetev šole gospe Remec je bila bogata tudi v dejanjih njenih dijakov. Niso si sicer po večini vzeli umetništva za svoj poklic, a brez njih dandanes skoraj ni umetnostne prilike med argentinskimi Slovenci, pa naj gre za ilustracijo in opremo knjig, za gledališke inscenacije, za opremo stanovanj in podobno. Priredili so po že končani šoli vrsto uspešnih razstav. Najdovzetnejši za vse, kar je umetnostno pomembno, Ivan Bukovec, je lani priredil razstavo, ki je v najnazornejši luči pokazala umetniško prevzgojo slovenske publike. Za njegova dela naj sodobnejših, tudi avantgardističnih tokov je bilo ves čas razstave dosti interesentov.

Edino, kar se slovenskim emigracijskim umetnikom doslej ni posrečilo, bi bilo trajno sodelovanje s slovenskimi umetniki, ki živijo med slovenskimi manjšinami na meji jugoslovske Slovenije, na Tržaškem, Goriškem in Koroškem. Stiki z njimi so tako malenkostni, da skoraj nič ne pomenijo. Krivda za to pa ni pri emigrantih.

Agencija BLED, Montevideo 451
- of. 92, Buenos Aires Vam more
priskrbeti iz domovine vse knjige
po tamošnjih cenah, preračuna-
nih v dolarje in z vračunanjem
poštnih stroškov.

Lastnik agencije je g. Simon
Rajer

— Tržaški tednik „Novi list“ (7. maj 1964) prinaša dolgo kritično poročilo o Mauserjevem delu „Ljudje pod bičem“. Med drugim navaja, „da Mauser nikjer ni prestopil meje, ki loči resno umetniško prizadevanje od ideološko tendenčne literature. Pač pa moramo reči, da je svoje ljudi nekoliko preveč pasivno prepustil splošnemu dogajanju in napravil njihove usode preveč za simbole splošnih usod v vojnem času, zaradi česar se tudi ni mogel izogniti določeni retoriki in shematičnosti, na škodo neposrednosti, ki odlikuje prvi del romana. Želeli bi, da bi se v naslednjih dveh zvezkih trilogije srečno izognil tej nevarnosti... Gotovo pa je, da je ta prvi zvezek trilogije Ljudje pod bičem kljub vsem hibam nadvse zanimiva knjiga, delo pisatelja, ki resno pojmuje svoje poslanstvo in se trudi, da bi ga izrazil kar najbolje... Imamo občutek, da Mauser prehitro piše in vrže na papir zgodbo, preden popolnoma dozori v njem in preden jo do konca premeditira...“ Kritič se je podpisal z fj. Po desetih letih je prvič, da je Novi list prinesel poročilo o kaki publikaciji Slovenske kulturne akcije. Kar list obstoja, pa ni objavil kritike ali obrodbe rdečega režima v Jugoslaviji.

— Pariški Theatre National Populaire je zašel v krizo, ko se je njega ustanovitelj Jean Vilar odpovedal vodstvu in odpotoval v Italijo, kjer je trenutno režiser na milanski Scali. Vilar se je odločil za odhod v tujino iz političnega nasprotovanja proti generalu de Gaullu. Po enem letu pa so že našli naslednika in listi pišejo, da je z uprizoritvijo Dürrenmattove drame „Romul Veliki“ gledališče našlo pravega vodjo: Georgesa Wilsona. Ko je začenjal, je najprej uprizoril Gorkijeve „Sinove sonca“, zatem pa delo francoskega pisatelja Vercorsa „Živalski vrt“. Za Barraultom je prevzel vodstvo Odeona Roger Planchon, ki je dosegel izreden uspeh z izvedbo drame Armanda Gattija: „Namišljeno življenje pometaja Augusta G.“. Izvedba je terjala popolno modernizacijo teatarske tehnike,

— Newjorški umetnostni tedniki so izvedli anketo, katera sodobna ameriška drama zasluži prvo mesto. Večina se je izrekla za delo Arturja Millerja: Smrt trgovskega potnika.

Jana z Zaklicyna in l. 1512, ki ima že tedaj zarisani dve Ameriki, ko je znano, da je šele Bilbao prihodnje leto 1513 odkril Panamsko ožino. Še danes je uganka, odkod je krakovski kosmograf črpal svoje znanje. Za časa renesanse je bila krakovska univerza brez dvoma glavni kulturni center Srednje Evrope. Njen slušatelj je bil glavni slovanski renesansni pesnik Kochanowski, poleg drugih slavni imen. Toda pozneje je njena slava prenehala (za časa reformacije in protireformacije), da je v času prosvetljenstva spet nastopila svojo davno vlogo v poljskem javnem življenju z reformatorjem Kollatajem, s katerim se je začela moderna doba Jagielonske univerze. V zadnjem stoletju je slovela posebno po svoji slavistiki, kemiji, zgodovini in matematiki.

Ob njeni 600-letnici je sedanja poljska vlada proglasila letošnje akademsko leto (1963/64) „za narodni praznik poljske znanosti in kulture“ in pripravila obširen program prireditev in slavnostnih izdaj, med katerimi so posebna dela o razvoju univerze ter njenih „revolucionarnih dob“, kar zlasti ustreza sedanjim oblastnikom. Obenem je to dogodek, ki je odjeknil po vsem kulturnem svetu. Univerze v Pragi, Budimpešti, Gehovi in Padovi so izdale posebne zbornike v njega slavo, in univerza je imenovala 31 častnih doktorjev iz inozemskih vrst.

Naj se spomnimo tega jubileja tudi mi Slovenci.

Nismo imeli sicer Slovenci mnogo zvez s krakovsko univerzo, kajti naši dijaki so hodili na Dunaj in v Gradec in le redkokdo je zašel v Krakov. Toda tik pred prvo svetovno vojno so prav katoliški visokošolci z Dunaja navezovali tesne stike s krakovskimi. Zveze med njimi je tedaj vzdrževal predvsem dr. Stele, pozneje prvi častni konzul Poljske v Ljubljani. Vpliv dr. Janeza Evangelista Kreka je segal v Galicijo in je imel prijatelje med krakovskimi profesorji (Marjan Zdzichowski). Tedaj je na tej univerzi študiral duhovnik Leopold Lenard slavistiko in tam položil doktorat na slovensko temo „Bohoričeve Articae Horulae“... Od naprednih visokošolcev je tam študiral umetnostno zgodovino dr. Vojeslav Mole, ki je pozneje postal sam profesor Jagielonske univerze in celo redni član Poljske akademije znanosti in umetnosti. Kot tak je zdaj po vojni napisal monumentalno knjigo o umetnosti južnih Slovanov (Sztuka Slowian poludniowych 1962) in jo „poklonil domovini“ kot svoj dar: „Patriae oblatum“. Po prvi vojni je nekaj Slovencev študiral v Krakovu medicino, tudi agronomijo; po zaslugi prof. Moleta in slavista prof. Nietzsche pa tudi nekaj slavistov. Tako so bili slušatelji, boljše gostje, Jagielonske univerze poznejši univ. prof. dr. F. Slodnjak, pokojni Ivo Grohar. prof. France Vodnik, univ. prof. F. Tomšič, Uroš Kraigher in avtor tega članka.

Ob drugi svetovni vojni je bila univerza ukinjena. 6. nov. 1939 je Obersturmfuehrer Müller, sklical sestanek vseh profesorjev na univerzo k predavanju: „Nemški pogled na vprašanje znanosti in visokih šol na Poljskem“, ter pri tem dal-aretirati 180 profesorjev in uradnikov univerze in jih poslal v taborišče. Že v nekaj mesecih je v taborišču Sachsenhausenu pomrlo nekaj svetovnoznanih profesorjev, med njimi moj učitelj, literarni zgodovinar prof. Ignacij Chrzanowski. Prof. Mole se je rešil, ko se je malo prej preko Lwowa zatekel v Ljubljano in se dal na razpolago slovenski univerzi. Njegovi stipendisti Jagielonske univerze so postali lep most med poljsko prastaro in novo „jagielonsko“ kulturo in slovensko književnostjo.

Ko se spominjam 600-letnice te slavne univerze, se spominjam tudi svojega zadnjega stanovanja v Krakovu, ki ni bilo nikjer drugje kot v podstrežju samega kraljevskega dvorca na Wawelu, prav tam in v tisti zgradbi, kjer je pred 600 leti dobila gostinske prostore prva krakovska univerza. In spominjam se dvorane, kjer sem predaval slovenščino, — v častiljivi stavbi Collegium Mayus — in je imela lepo ime: Kopernikovo. V mojem času so bili še spori, ali je bil ta zvezdoslovec — sam največja zvezda te univerze — Nemeč iz Torunja, ali Poljak; letos pa so našli njegovo knjigo z njegovimi glosami ob robu. In med latinskimi glosami je pri nekem odstavku prav lepo po poljsko vzdihnil in spisal v stari poljščini, ki je bolj podobna naši slovenščini kot sedanji poljščini: „Bog pomagaj.“ S tem ni izrazil samo svoje poljskosti, ampak tudi svojo vero v Boga, brez katere pomoči ni znanstvenih odkritij. In Jagielonska univerza je bila vse do zadnjih desetletij prav zgledna sinteza in skladje vere in znanosti, saj je imela svojo cerkev in svojega župnika pri Sveti Ani zraven Collegium Mayus, kamor je šel rektor s procesijo k otvoritvi slednjega novega akademskega leta. Ti časi so sedaj seveda minuli in so danes označeni kot „konservativni in lojalistični“. Toda med letošnjimi podpisniki izjave „34“, ki jo je podpisalo 34 znanstvenikov in književnikov kot prošnjo na Cyrankowicz, naj znanstveno književno delovanje odpravi cenzuro, so tudi profesorji Jagielonske univerze. Torej tudi v sedanjih časih izza zidov 600 letnega učilišča prihajajo glasovi po svobodni besedi, svobodi vesti in osebnosti. „Bog pomagaj“ želimo s Kopernikom vsem tem duhovnim naporom ob 600-letnici slavne univerze, in se pridružujemo njenemu jubileju z občudovanjem, hvaležnostjo in ponosom gotovo vseh izmed Slovencev, ki so kdaj bili deležni njenega okrilja. „Vivat, crescat, floreat“.

— Angleška gledališča odkrivajo Strindberga, pravijo kritiki angleških revij in listov. Trevor Howard je dosegel izreden uspeh v interpretaciji glavne vloge v Stindbergovi drami „Oče“. Delo je bilo napisano v letu 1887, toda še danes preseneča po svežosti, dasi je erotični problem drame nekoliko zastarel. Komentarji poudarjajo, da se more sodobni igravec uveljaviti kot velik umetnik, kadar se obnese tudi v delih svetovnega klasičnega repertoarja.

— Cankarjeva založba je izdala knjigo o lepem vedenju. Napisal jo je Leo Žlebnik: „Da bi se bolje razumeli“ in obsega 336 strani. Nova Žlebnikova knjiga bi morala biti stalna posredovanka in spremljevalka sodobnih ljudi; pomagala naj bi ljudem, da bi se bolje razumeli med seboj in laže prenašali vsakdanje tegobe. Pri isti založbi je Dušan Mevlja izdal knjigo „Luna je na zemljo padla“ in je zbirka humorističnih in veselo prikupnih pesmi mariborskega humorista. Izšel je tudi ponatis Frana Erjavca: „Živalske podobe“, Tone Seliškar pa je za otroke napisal novo delo „Deklica z junaškim srcem“. Za proslavo jubileja Williama Shakespeara je v knjižnici Mestnega gledališča v Ljubljani izšla knjiga: „Naš Hamlet“. Knjiga je izbor vseh kritik, esejev, razprav, dramatskih uvodov in režiserskih komentarjev, ki so jih v zadnjih 100 letih na Slovenskem napisali o „Hamletu“. Besedilo spremljajo tudi fotografije ali risbe slovenskih igralcev, ki so upodabljali Hamleta. Knjigo je uredil Dušan Moravec. Tretja knjiga Pregljevoga leposlovnega ustvarjanja je pri Mohorjevi družbi izbor del, ki so izšla v letih od 1920 do 1925. Na prvem mestu so tri velika dela: „Plebanus Joanes“, „Bogovec Jernej“ in drama „Azazel“. Urednik Fr. Koblar je knjigi dodal še nekaj krajših spisov. Na koncu je slovar latinskih stavkov, izbor takratnih kritik o delih. Urednikov tekst znaša nad 100 strani, celotna knjiga pa obsega 470 str.

— Po poročilu „Politike“ (3. januarja 1964) so zastopniki SAZU, (Zagreb), SANa (Srpska akademija nauka) in Znanstvenega društva za Bosno in Hercegovino sklenili ustanoviti Jugoslovanski institut za Balkanologijo. Radi bi iz Jugoslavije naredili znanstveno središče za raziskavanja Balkana in 1964 v Jugoslaviji zbrali mednarodni balkanski kongres. Kakor znano je začetnik balkanologije Slovenec Jernej Kopitar.

— Dr. Robert Havemann, profesor teoretične komisije na Humboldtovi univerzi v Vzhodnem Berlinu je bil 13. marca 1964 odslovljen, ker „je v intervjujih, ki jih je dajal zahodnemu tisku javno

obrekoval položaj kmetov in delavcev v Vzhodni Nemčiji in zlorabil odgovornosti, ki jih je imel kot profesor in docent na univerzi“. Prof. Havemann je vpisan v partijo od 1932 (rojen 1910), med vojsko je zaradi organizacije opozicionalne skupine bil obsojen na smrt, vendar se je kot Nemeec mogel v zaporu posvetiti raziskovanju iz fizikalne kemije. Od 1. 1946 je poučeval na univerzi v Vzhodnem Berlinu, postal 1950 t. i. poslanec, 1955 podpredsednik Družbe za kulturne zveze z zamejstvom.

— Pulitzerjeve nagrade za leto 1964 niso bile podeljene za roman, za teater in glasbo. Pač pa je univerza Columbia, ki določuje nagradence, 4. 5. nagrado za reportažo dala Merrimanu Smithu (United Press International) za poročila o atentatu na predsednika Kennedyja, nagrado za delo obče analize je izročila Richardu Hofstadterju, profesorju zgodovine na Columbij, za delo o anti-intelektualizmu v ameriškem življenju, nagrado za biografijo pa je prejel življenjepis angleškega romantičnega pesnika Johna Kaetsa, ki ga je napisal harvardski profesor Walter Jackson Bate.

— V Francosko akademijo je bil 7. 5. izbran Jacques Rueff, kancler Francoskega instituta, takoj v prvem glasovanju. Slavni ekonomist, rojen v Parizu 1896, je postal znan kot sodelovavec Raymonda Poincareja pri stabilizaciji franka 1926. Za vse francoske vlade je poslej opravljal važne finančne misije doma in v zamejstvu. Od 1922 je predaval na Statističnem inštitutu pariške univerze, od 1931 je profesor na „École libre des sciences politiques“. Med njegovimi velikimi uspehi je velika gospodarska in finančna reforma 1958, ki je omogočila Franciji s pokonci glavo vstopiti v Evropski trg. Zamislil jo je skupaj z ministrom Antoine Pinayem. Od 1960 predseduje odboru, ki nadzoruje francosko gospodarstvo, vendar je njegov „klasicizem“ predvsem v poudarjanju resničnih cen. „Bodite liberalci, bodite socialisti, toda ne bodite lažniki“, je zapisal v obširnem delu „Ordre social“ (1945). Rad za bičuje, da je „zdrav denar pogoj svobode“.

— Morda največji sedanji italijanski kipar Giacomo Manzù je dovršil v bronu dve vratni krili za „vrata mrtvih“ v baziliki sv. Petra. Med drugim je na njih upodobljen smrtni boj papeža Ja-

neza XXIII. Vratnici sta že v Rimu in bosta ustavljeni ob odprtju tretjega zasedanja koncila. Kot znano se ta vrata nahajajo na skrajni levi atriji sv. Petra. Manzu je tvorec sedanjega glavnega vhoda in bo upodobil še dvojce vrat za oba preostala vhoda.

— Nekemu našemu prijatelju je prišel v roko seznam udov Mednarodnega slavističnega odbora iz leta 1959; presenečen je ugotovil, da v tem znanstvenem gremiju ni nobenega Slovencev. Z veseljem mu moramo pojasniti, da je bilo vprašanje slovenskega zastopnika v predstavnstvu slavistov bolj ugodno rešeno leta 1962 in sicer po prizadevanju prof. dr. Bratka Krefta. Po starem statutu je bil Mednarodni slavistični odbor organiziran na temelju državnih zastopstev. Tako se je zgodilo, da so v njem nemški slavisti imeli kar štiri zastopnike (švica, Avstrija, obe Nemčiji), sploh pa niso bili zastopani ne Ukrajinci, ne Belorusi, ne Slovaki, ne Slovenci, ne Makedonci, ne Lužiški Srbi. Predsednik jugoslovanskega komiteja je opominjal že 1960 v Sofiji in 1961 v Beogradu, da je slavistika veda o vseh slovanskih jezikih in slovstvih, pa da bi moralo dobiti to dejstvo svoj naravni izraz tudi v sestavi mednarodnega slavističnega odbora. Za to misel so se drugi zastopniki le polagoma ogreli. V diskusiji na zasedanju v Moskvi prve dni oktobra 1962 o novem statutu mednarodnega slavističnega odbora, ki je še vedno izhajal iz državnega principa, je delegacija slavistov iz Jugoslavije terjala kriterij individualnih jezikov in literatur. Podpiral jo je vzhodno-nemški delegat, ki se je potegoval za Lužiške Srbe. Končno je komisija za statut predložila neko kompromisno rešitev: vsaka slovanska država naj v prihodnje pošilja v mednarodni odbor tri zastopnike. Tako je narod, ki je po Kopitarju in Miklošiču odločilno sodeloval pri samem nastanku slavistične vede, končno po ovinku le prišel do svojega zastopnika v gremiju, kjer bi ga apriori pričakovali. Pač gorje narodu, ki ni država.

—Naročnike in prijatelje vljudno prosimo, da naj čekov, nakazil in plačil nikdar ne naslavljajo na Slovensko kulturno akcijo, ampak vedno na ime: RODOLFO JURCEC, Ramón Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. Tukajšnji bančni predpisi zahtevajo posebne včasih nepremostljive formalnosti, kadar je naslovljenec ustanova, društvo ali uredništvo! Da se izognemo težavam, nam oprostite nujno opozorilo!

— Švabsko mesto Ellwangen (Nord-Württemberg; ob reki Jagst, blizu sedanje Bavarske), ki letos praznuje svojo 1200-letnico, je poslalo v Ljubljano dva svoja zastopnika, ki sta 19. aprila položila na grob rajnega profesorja Grivca venec mesta Ellwangen z napisom „Dem berühmten Gelehrten in Dankbarkeit — Stadt Ellwangen“ (Slavnemu učenjaku iz hvaležnosti — Mesto E.). To pietetno dejanje je storil mestni svet rad zato, ker je Grivec v svojih spisih o sv. Cirilu in Metodu z veliko simpatijo pisal o mestu, kjer je sv. Metod preživel največji del svojega pregnanstva „na švabskem“. Ellwanski rojak, prof. V. Burr, ki je dokončno dokazal kraj Metodove internacije, je kot urednik zbornika za 1200-letnico ustanovitve samostana Ellwangen, ob katerem se je razvilo sedanje mesto, naprosil prelata Grivca, naj napiše zanj razpravo „Sv. Metodij v samostanu Ellwangen“. Sedanjí mestni župan mu je hkrati poslal pošiljko zgodovinske literature, zemljevid in slikovni material.

— Švicarski skladatelj Rolf Liebermann, ravnatelj Hamburške opere, je pravkar zložil „Simfonijo za 156 pisalnih strojev“, ki bo izvajana na Mednarodni švicarski razstavi 1964. Za izdelavo „orkestra“ so elektrotehnik, matematiki in fiziki morali trdo delati dober mesec.

— Knjigarna Suedestbuchandlung KG je izdala prospekt, ki vabi na prednaročbo treh važnih publikacij Slovenske Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. Zanimanje za slovenske publikacije na nemških univerzah in znanstvenih ustanovah zelo narašča, zato je knjigarna objavila obseg publikacij in pogoje plačila. V zbirki Monumenta Slovenica I. bo izšla Dalmatinova biblia: Biblia, tu je vse svetu pismu, Stariga inu Noviga Testamenta, slovenski tolmačenja, skusi Juria Dalmatina. Delo bo obsegalo 1518 strani in bo izšlo v izvorni opremi iz leta 1584. V prodaji bo cena 215. DM, v prednaročbi pa 150. —; dalje bo izšla knjiga: Mirko Rupel, PRIMUS TRUBAR, Leben und Werk. Prevedel je Baldwin Saria. Str. 300 z mnogimi ilustracijami in zemljevidom Kranjske v dobi protestantizma. — Po zamisli pokojnega Frana Ramovša pripravlja SAZU tudi izdajo *Etimološkega slovarja slovenskega jezika* in bo obsegel 70 do 80 tiskanih pol. Delo bo uredil Franc Bezljaj. Vse tri knjige se morejo naročiti pri: Dr. Rudolf Trofenik, Suedostbuchandlung KG, 8 München 13, Elisabethstrasse 18, Deutschland.

— Kardinal Wysinski je v varšavski cerkvi sv. Ane začel serijo konferenc in v njih komentiral encikliko „Pacem in terris“. Kakor znano, gre poljskemu primasu velik delež pri nastanku te enciklike. V uvodu je napovedal, da se ne bo loteval nekaterih „preveč političnih“ vprašanj, in da je dal v Franciji tiskati poljski prevod okrožnice s svojo lastno razlago. Že v prvem govoru je glede razmerja med človekom in državo poudaril: „Država mora vzeti ljudi take, kakor so. Ljudje imajo prirojene pravice do resnice, do pravice, do ljubezni, do svobode. Družba jih mora upoštevati. Mora jim jih zagotoviti. Ne more omejevati teh pravic brez pomembnih razlogov, v prav nobenem primeru jih ne more odpraviti“. Posebno ostro obsodbo totalitarnih režimov je izrekel v konferenci 9. februarja: „Država mora braniti pravice posameznika. Nje posege more legitimirati zgolj in samo potrebnost posameznikov po pomoči. Treba je vzbujati zasebno iniciativo, toda v totalitarnih državah posamezniki postanejo pasivni. Vendar ni moč voditi državo z „armado funkcionarjev“. Množične demokracije poskušajo s pomočjo propagande dati posameznikom do kraja izdelano ideologijo. Ljudje postanejo stroji in lutke... Ideologija, ki se opira na nasilje, nima korenin v ljudstvu“. Primas poljski je dalje poudaril, da je „pravica do življenja kdaj močnejša kot pravica do lastnine“. Kot cilj socialnega nauka cerkve je označil: „delavca rešiti proletarstva in ga narediti državljana“.

— Pred osemdesetimi leti je bil v Moskvi 19. 2. rojen kulturni filozof *Feder Stepun*, sedaj emeritirani muenchenski profesor za rusko duševno življenje in sociologijo. Odlični pisatelj je opravil redni filozofski tirocinij pri nezanimivem Windelbandu, (zakaj ne pri Simmelu, je samozavestno in hkrati ironično odvrnil: „Kaj bi se mogel pri Simmelu naučiti? To, kar sem potreboval je bila metodika. Simmel je bil genialen, genialen sem tudi jaz.“) Ta filozof je mogel biti obenem tudi igravec, v Moskvi tudi režiser. Eden prvih se je bavil s sociologijo filma. Knjiga „Theater und Film“ (1955) povzema njegove zadavne študije. Sodeloval je v februarjski revoluciji in bil 1922 prisiljen, oditi v emigracijo. Najprej je bil profesor na Tehnični visoki šoli v Dresdenu, 1947 so ga poklicali na muenchensko univerzo. V kulturno-filozofskih spisih išče v prvi vrsti smisel ruske zgodovine. S spomini „Preteklo in preminulo“ (3 zvezki, 1944-1950)

— Vljudno prosimo cenjene naročnike, da plačajo naročnino za VIII. letnik knjižnih izdaj, ker bi želeli kriti obveznosti v tiskarni in nakupiti papir za zalogo v časih, ko cene stalno naraščajo.

se je uveljavil kot eden prvih sodobnih memorialistov.

— Ljubljana mora dobiti novo poslopje Akademije za glasbo, pišejo ljubljanski listi. Novo zgradbo so hoteli zgraditi že pred vojno, ko so hoteli poslopje postaviti na Emonski cesti. Na potrebo novega poslopja so se spomnili po vojni šele tedaj, ko so videli, kako število študentov narašča. Trenutno študira na akademiji 200 slušateljev in so razmere nevzdržne. Na enega študenta odpade namreč komaj en kvadratni meter površine. Izdelali so novi načrt za poslopje med Gradiščem, Gregorčičevo in Vegovo ulico. Stavba bo imela tudi dvorano s 600 sedeži in orgle. Tako za vadbo kakor tudi za koncerte je dvorana potrebna. Poleg tega naj bi razbremenila dvorano Slovenske Filharmonije. Vodstvo akademije navaja, da imajo nova poslopja akademije v Skopju, Beogradu in Zagrebu, kjer pride na vsakega slušatelja več ko 10 kv. metrov.

— Poleg drugega bo Slovenska matica v letu 1964 izdala glasbeno delo o slovenskih tvorcih v 16. in 17. stoletju. Dragotin *Cvetko* je napisal delo „Skladatelji Gallus, Plautzius, Dolar“. Knjiga bo v velikem formatu, dvobarvnem tisku in z reprodukcijami glasbenih del. Imela bo 27 strani slovenskega besedila in francoski tekst v dvokolonskem stavku (do 51. strani), nato sledi glasbeni del. — Dramski kritik in pisatelj Vladimir *Kralj* je avtor knjige „Pogledi na dramo“. Zbral je 50 razprav, kritik in esejev, ki jih je napisal ob dramskih uprizoritvah v Ljubljani v dobrem desetletju. Začne z antično tragedijo, zatem sledijo Shakespeare, klasika, barok do velikih sodobnikov (Lorca, Sartre, Jonesco) in najnovejša avantgarda. Domačo dramatik spremlja od Cankarja do Javorška, Smoleta in Primoža Kozaka. Knjiga ima 146 str. — Sergeja Prokofjeva delo „Peter in volk“ pozna ves omikani svet. Tekst je adekvatno prepesnil Mile *Klopčič* in so objavljene originalne ilustracije Hansa Haaekena. Ljubljanski tisk pravi, da je to izid knjige višek dosedanje zmogljivosti slovenskega tiska zaradi luksuzne opreme.